

Frifinnelsen av R a v n e r og S a n d b e r g -
Dommens premisser.

De fullstendige premisser for Høyesteretts frifinnelse av ingeniør Ravner og bankdirektør Sandberg foreligger nå. De gir et annet bilde enn den foreløbige kortfattede meddelelse. Der knytter seg også atskillig interesse til dem.

Ved dommen over Ravner og Sandberg delte Høyesterett seg i tre grupper. Dommerne Berger og Evensen stemte for frifinnelse, fordi de mente, at Ravner og Sandberg hadde opptrådt rettmessig og riktig. Dommerne Fougner og Johannessen stemte for frifinnelse uaktet de fant, at den omstendighet, at de tiltalte hadde latt seg oppnevne til kommisariske statsråder gikk inn under straffelovens paragraf 86 og var objektivt rettsstridig. Begrunnelsen for Ravners vedkommende unnskyldelig rettsvillfarelse og for Sandbergs muligheten av, at der kunne foreligge en tilsvarende villfarelse. Dommer Thrapp stemte for opprettholdelse av lagmannsrettens dom.

I avisreferatene er vesentlig kommet fram dommer Fougners votum. Dommer Bergers av dommer Evensen tiltrådte har betydelig større interesse.

Dommer Berger fant at de tiltalte ikke hadde ytet fienden rettsstridig bistand. Avgjørende var etter hans oppfatning følgende faktorer:

" -- Man må etter lagmannsrettens domsgrunner gå ut fra, at de tiltalte da de etterkom oppnevningen utelukkende hadde til hensikt å varota norske interesser og herunder så vidt mulig motarbeide tyskerne og nazistene.

- De stillinger de overtok var rene fagstillinger uten tilknytning til noen regjering.

- De tiltalte måtte med rette anse seg som særlig skikket som fagsjefer i sine respektive departementer.

- De var stillet overfor valget mellom å gå inn som fagsjefer eller at der etablertes enten et rent tysk styre eller en mer mindre fordøkt Quisling-regjering med de konsekvenser sistnevnte alternativer ville få for landet. Andre alternativer kunne det overhodet ikke være tale om.

- Den høyst uklare situasjon på omhandlede tid.

- I den akutte situasjon, som forelå, var de avskåret fra de norske konstitusjonelle myndigheter.

- Den linje som hittil hadde vært fulgt av de hjemmenværende myndigheter.

- Omstendighetene måtte berettigede de tiltalte til å vurdere det gode de kunne utrette i sine stillinger som særdeles betydelig i forhold til de skadevirkninger oppnevnelsen måtte medføre. Det er denne vurdering som til syvende og sist blir det essensielle spørsmål, og her kan man, hvis man skal komme til et rettferdig resultat ikke undlate å se på de tiltaltes hele forhold og virksomhet og heller ikke unnlate å sammenligne resultatet med stillingen som den måtte forutsettes å være blitt om det på deres plasser på her omhandlede tidspunkt hadde vært anbrakt tyskere eller nazister.

De tiltalte måtte visstnok regne med skadevirkninger, men de måtte også være berettiget til å regne med at skaden i løpet av kort tid ville nøytraliseres, idet den måte, hvorpå de virket i sine stillinger ville bringe folk på andre tanker. De måtte derfor være berettiget til å regne med at skaden sett på lengere sikt ikke ville være særlig tungtvirkende. Her henviser jeg til, at lagmannsretten har funnet at de under sin virksomhet har oppnådd betydelige resultater på det politisk-nasjonale område."

Denne begrunnelse har sin særlige interesse. Det er her ikke spørsmål om unnskyldende momenter, god tro eller lignende. De to dommere finner ganske enkelt, at de ikke nazistiske statsråder har handlet riktig. Deres vurdering av situasjonen har vært rett. Noen konstitusjonelle myndigheter å henvende seg til hadde de ikke.

Der skjæres her igjennom all den vanlige tale om hvem har ment det og hvem har tilrådet det. Handlingen var riktig og trenger ingen unnskyldning.

Dommer Fougner, hvis votum tiltredes av dommer Johannessen ser også bort fra, hva den ene eller den annen måtte ha ment, selv om han kommer fram til frifinnelse på andre premisser:

"Et råd - uttaler han - med hensyn til riktig nasjonal holdning gitt i de kritiske år i den ene eller den annen retning (positivt: "Du skal", - eller negativt: "Du må ikke") likegyldig hvor det kom fra, kunne bare ha en viss begrenset verdi som et moment mellom andre. Det var i vårt okkuperte land ingen som hadde patent på det hele og lytefri nasjonale syn".

Uttalelsen er prinsipiell og av vesentlig betydning til bedømmelse av paroler og den vekt det burde legges på dem i okkupasjonstiden og nå etterpå.

Dommen med dens premisser viser, at Høyesterett med 4 mot 1 stemme har funnet, at 25. september 1940 ikke har vært det avgjørende skille under okkupasjonstiden, som man gjerne har villet gjøre det til. Terbovens avskjedigelse av administrasjonsrådet berøvet ikke den enkelte borger adgangen til selvstendig å gjøre seg opp en mening om, hvorledes han under en rimelig avveien av de kryssende hensyn best skulle fremme norske interesser også under samarbeid med okkupanter. Man er her kommet over fra en skjematisk bedømmelse til en mere konkret avveien av de enkelte forhold.

De aviser, som uten å ha lest dommens premisser, har angrepet denne, spør hva nå? Arbeiderbladet skriver:

"Når Høyesterett kunne frifinne Sandberg og Ravner kan en da ikke fortsette å dømme de små syndere, hvorav mange har vært unge og villadet. Hva vil Høyesterett selv foreta seg for å få i stand en endring? Det kan da i all rimelighets navn ikke fortsette på denne måten. Det vil være ensbetydende med å kompromittere hele rettsoppgjøret".

Rent bortsett fra, at Ravner og Sandberg etter Høyesteretts oppfatning ikke er syndere men bra patriotiske menn, har bladet rett

i sin forespørsel: Hvilke konsekvenser skal dommen få ? Den første konsekvens, som dog neppe har ligget Arbeiderbladet nær, er, at forfølgelsen mot handelsråd Johannessen må innstilles. Hans sak står etter høyesterettsdommen i en helt annen stilling enn tidligere.

Men dommen må også få andre konsekvenser. Hittil har domstolene dømt temmelig skjematisk. De har gitt liten plass for mulige, unnskyldelige rettsvillfarelser. Så inngående som dette rent personlige moment er drøftet i dommer Fougner's votum kan det ikke erindres å være drøftet i noen sak av de tusener, hvor avgjørelsen treffes på løpende bånd. Der er vel nå ingen anledning til å få tatt opp igjen de tusener av saker. Men man har benådningsapparatet. Det bør bringes i sving, før straffetiden er utløpet for den store mengde.

Når det brukes sterke ord i forbindelse med dommen er dette ikke nødvendig, selv for den som ikke er enig i den. En enkelt dom særlig en frifinnelse kan aldri ha overdrevne konsekvenser. En annen sak er det, at den frifinnende dom overfor Ravner, Johannesen og Sandberg utvilsomt er mere enn et enkelttilfelle. Det har vært en stigende reaksjon mot rettsoppgjøret, som ikke fyller de krav vi eller i Norge har stillet til en human rettspleie. Denne reaksjon har hatt meget vanskelig for å komme til orde under den otterkrigspsykose som vi har levet under. Men den har vært der. Den kom fram allerede i 1945 i forskjellige avisartikler bl. a. av byrettsdommer Bjarne Didriksen. Den fant et fullgyldig uttrykk i professor Andenæs's lille brosjyre fra 1945: "Omkring Rettsoppgjøret", hvor han påtaler masse møtene for å få strengere straffe.

"En har - skriver han - ofte inntrykk av at det gjelder å få fanget inn så mange som mulig. Det ser ut som om de, som har risikert minst er de som er aller ivrigst i så måte. Alle disse små mennesker som under krigen har holdt seg musestille og bare

skaffet seg utløsning ved å skyldo på nazistene innenfor en sikker krets, nå ryldrer de fram og krever straff over alle, som ikke er like uangripelige som de selv."

Men man lovet under en hatets psykose og de menn og organisasjoner som skulle ha autoritet til å epptro var tause eller pustet til ilden. Det gjaldt riksadvokaten, sakførerforeningens formann, kirkens primas, Høyesteretts justitiarius, landets statsminister, og alle andre som hadde trang til å ta et sterkt og enn upopulært standpunkt. Så fikk skredet gå - og så måtte i tur og orden reaksjonen komme. Man merket denne forholdsvis tidlig i Stortingets justiskomite. Den fikk sine mere høyrøstede uttrykk på dommerforeningens møte. En gang måtte den også komme til uttrykk i en eller annen solober dom. Det er det som nå er skjedd.

Lorentz Vogt
